

İLAHLARIN SAVAŞI BAAL / YAHVE KARŞILAŞMASI

Kürşat Haldun AKALIN*

ÖZET

Antik İsrail'in tarihi, dinler arası çatışmanın klasik bir örneğidir. İsrail kavimleri M.Ö. 1.200'lü yıllarda Kenan diyarına yerleştikleri zaman, Kenan halkları arasında yaygın olan Baalizm ile karşılaştılar. Asırlarca İsrail ilahı ile Kenan diyarının ilahlarına tapınma yan yana gerçekleşti. Dindar bir kral olarak bilinen Saul, oğullarından birisine Jonathan (Yahve Bahşeder) ve diğerisine de İshbaal (Baal'in adamı) isimlerini vermede bir sakınca görmemiştir.

Baal tapınması giderek İsrail'de bağımsız ve saldırgan bir dinsel hareket halini alırken, aynı anda gerçekleştirilen İsrail'in antik ilahına tapınmanın karşısında gelişmesini sürdürmüştür. Bu andan itibaren İlyas ve hemen sonra Elişa, Baal tapınmasına karşı çok gayretli bir mücadeleye giriştiler. Sonraki 600 yıl boyunca Yahveizmin taraftarları, Baalizmin İsrail yaşamına ve düşüncesine girmesine engel olmak için vahşetle sonuçlanan muharebelere giriştiler.

Eski Ahit, İsrail'de Baal tapınanlarının tamamen ortadan kaldırıldığını ve kökünün kazındığını açıkça bildirmektedir. Baalizmin kazanacağı bir zafer, Doğu ve Batı uygarlıklarının biçimini kökten değiştirebileceği gibi dünya tarihinin akışının da bambaşka bir yöne girmesine neden olacaktı.

Anahtar Kelimeler: Yahve, Baal, Eski Ahit

* Öğr. Gör. Dr., Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi - Osmaniye Meslek Yüksekokulu, Osmaniye, TÜRKİYE, haldunakalin@osmaniye.edu.tr.

THE WAR OF GODS: YAHVE MATCHED AGAINST BAAL IN THE ALTAR

ABSTRACT

The history of ancient Israel provides a classic example of religions in collision. When the Israelite tribes settled in Canaan about 1.200 B.C. , they encountered the Baalism of the Canaanite inhabitants of the land.

For centuries the god of Israel and the gods of the Canaanites were worshipped side by side. Such a pious king as Saul thought it nothing wrong to name of his sons Jonathan (Yahweh Gives) and another Ishbaal (Man of Baal).

The cult of Baal became an independent, aggressive religious movement in Israel, parallel with and in opposition to the worship of the ancient god of Israel. Thereupon Elijah and after him Elisha vigorously contended against Baal worship. For the next 600 years the supporters of Yahwism fought a desperate battle to check the inroads of Baalism into the life and thought of Israel.

The old Testament reported as having extirpated the worshippers of Baal in Israel. A victory for Baalism would have radically altered the shape of eastern and western civilization, and the course of world history.

Key Words: Yahve, Baal, Old Testament

GİRİŞ

Baal ile Yahve arasında ortaya çıkan karşılaşmanın kökeninde, dinler arasında var olan fikir ayrılıkları ve zıtlıklar bulunmaktadır. (Albright W.F. 1968; 17) İsraililerin geçmişteki tarihi biraz irdelendiğinde, başlangıçta Yahve dininin tek başına ülke içinde ekseriyet sağlamamış ve diğer dinler arasında yer almış olduğu derhal dikkatleri çekmekte olduğundan; din çatışmasının en klâsikleşmiş örneğiyle karşılaşılmaktadır. İsraililer, yaklaşık olarak M.Ö. 1.200 yılları sırasında Kenan diyarına geldiklerinde, burada daha önceden ikamet etmiş olan yerli halkların Baalizmiyle karşılaşmışlardır. (Oesterly W.O. 1930;94)

Kenan diyarına geldikten 600 yıl kadar sonraki zaman dilimi içinde, Yahve'ye inanan İsraili dindarlar; Baalizmin İsrail'in yaşama ve tapınış tarzına, düşünce ve dinsel yorumlarına karışarak onları yoldan çıkarmaması için, esaslı bir mücadele içine girmişlerdir. (Albright W.F. 1968:18-19) Baalizm ile Yahveizm arasındaki bu mücadelede halkın yöneliş biçimi, Yahve ile Baal'in güç gösterisindeki başarısına kalmış olduğu için, bir ölçüde nasıl sonuçlanacağı önceden belli olmayan şansa kalmıştı. Bu günkü görüş ufkunda, Baalizmin zaferi elde etme olasılığının gerçekleşmesini düşünecek olursak; yalnızca Batı medeniyetinin değil,

fakat bununla birlikte Yakın Doğu uygarlıklarının da bütünüyle farklı bir biçim alacağını, çok değişik tarihsel bir eğilim içine gireceğini öngörmek, hiç de zor olmayacaktır. (Finkelstein L. 1960;124)

Kenan Dininin Çekici Gücü

Kenan diyarındaki insanlar tarafından benimsenmiş olan Baalizmin belki de en önemli özellikleri; batıl itikatların ve de hurafelerin en aşırı şekilde etkisine açık olmak, cinsel zevke aşırı düşkünlük göstermek, basit törenlerle cinsel ilişkiyi serbest haline getirmiş olmak şeklinde özetlenebilir. (Hooke S.H. 1938:21) Ayinleri sırasında cinsel ilişkiyi serbest bırakması, fuhşu toplumun neredeyse bütün katmanlarında yaygınlaştırması; kişileri Baalizme çeken en önemli güdüyü oluşturmuştur. İsraililer arasından da, Baalizmin bu çekiciliğine kapılarak, Baallere yönelerek Yahve'yi terk eden pek çok kimse bulunmaktaydı. (Albright W.F. 1968:51)

Baallere cinsel güdüyle bu şekilde kendini kaptıranlardan başka; Yahveyle ilgili tasavvurlarında Baal'e yaklaşan, Yahve'yi Baallerin özellikleriyle düşleyen İsraililer, hiç yok da değildi. Baalizm, İsraililerin kültürel yaşamlarına o denli nüfuz etmişti ki, İlya, sonunda, '*Ben, yalnızca Ben kaldım*' (Kutsal Kitap, 2004; I. Krallar 19:14) diye Yehova'ya feryat etmek zorunda kalmıştı. (Oesterly W.O. 1930:97)

Nitekim "*Ahab, İlyanın yaptığı her şeyi, bütün peygamberlerini nasıl kılıçla öldürdüğünü İzebele bildirdi. Izebel, İlyaya ulak gönderip dedi: Yarın bu vakitlerde senin canını bunlardan birinin canı gibi etmezsem ilâhlar bana böylesini ve daha ziyadesini yapsınlar. İlya, bir mağaraya girdi, orada geceledi, işte ona Rabbin sözü geldi. Rab ona dedi: İlya, burada ne işin var? İlya, Orduların Tanrısı Rab için çok kıskanç oldum, çünkü İsrail oğulları senin ahdini bıraktılar, senin mezbahlarını yıktılar ve senin peygamberlerini kılıçla öldürdüler; ben, yalnız ben kaldım, almak için canımı arıyorlar.*" (Kutsal Kitap, 2004; I. Krallar 19:1-4) ifadesiyle, Yahve, peygamberi İlya'ya Baal'e diz çökmemiş, alnını tapınağında yere sürmemiş ve mabut olarak öpmemiş yedi bin inananının olduğunu bildirerek, güven vermiştir. (Hooke S.H. 1938:24) Dinsel bir güdüyle halk arasında fuhşun yaygınlaştırılması sonucunda, ahlâksızlığın açıkça dini duygular içinde yer alması, tinsel kültürün içine sızması; İsrail toplumuna bağlılık duyan gerçek dindarların tahammül edebilecekleri bir olgu olamazdı. (Albright W.F. 1968:54)

Alışılmış açıklamasıyla Baalizmin, yarı göçebe bir yaşam süren İsraililer arasında bu denli bağlılıkla yaygınlaşmış olmasının, cinsel ilişkiye dayanan törenlerin bu kadar büyük bir istekle cezbedicilik kazanmasının nedeni; tarımsal uğraşı sırasında bereket beklentisi ve bolluk umudu olabilir. (Finkelstein L.

1960:42) Ancak daha sonra, İsrail kavimleri bir ulus özelliğine kavuşması ile birlikte, krallarının çok faal bir şekilde Baalizmi desteklemeleri, Baal ayinlerini halk arasında yaygınlaştırmak istemeleri; kendi dinsel ideolojilerini Kenan diyarındaki ulusların Baalizmiyle özdeş kılmak suretiyle, bu yabancı komşu uluslarla daha kolay bir şekilde askeri ve ticari anlaşmaları yapmak, ittifakları kurmak gayretine dayandığı ölçüde; düşünsel yakınlaşma sonucunda gerçekleşen bu birleşmeler yoluyla, kendi saltanatlarını dışardan bir güvence altına alma isteğinin bir sonucu da olabilir. (Hooke S.H. 1938:27)

Halk arasında serbest cinsel ilişkiyi gerektiren Baal törenleri ne ölçüde çekiciyse; yöneticiler açısından da düşünsel özdeşlik sonucu oluşacak uluslar arası birleşmelerle sağlanan taht güvenliğini sunan Baalizm de o ölçüde zorunluydu. İsraililer arasında Baalizmin çekiciliğini açıklayan bu irdelemeler; Baalizmin ilkel bir din olmadığı halde, şehre özgü bir yaşamın ahlâken bozulmasının sonucu olarak ortaya çıkmış olabileceği olasılığını beraberinde getirmektedir. (Albrought W.F. 1968:55) Tapınanları arasına bağlılığı da sunmuş olan Baalizm, bu kişilerin kendi sosyal ve fiziksel çevreleriyle yakın bir etkileşim içine girmelerini de zorunlu kılmıştır.

Bu nedenle, Yahve ile Baal arasındaki bu kıyasıya kapışma, Kenan diyarının ilkel dini olarak algılanan Baalizm ile İsraililerin geliştirilmiş dini olarak yorumlanan Yahveizm arasındaki fikir ayrılığından ibaret olarak görülmemeli; bundan daha çok, çatışmanın gerisinde, birbirine zıt bir şekilde oluşturulmaya çalışılan yaşama tarzı içindeki insanların birbirlerine olan davranışlarının yattığının fark edilmesini zorunlu kılmaktadır. (Finkelstein L. 1960:47) İsraililerin dünya görüşleri, Kitab-ı Mukaddes'e dayanmakta, Eski Ahit de denilen bu kutsal metinlerdeki yorumlar üzerine kurulmaktadır. Eski Ahitten başka Baalci dünyayla ilgili bir kaynağın olmadığı düşüncesi araştırmacılar arasında geçerlilik kazanmışken; Akdenizin doğu sahillerinde ve Sidon'un 140 mil kuzeyinde yapılan kazılarda ortaya çıkarılan Ras esh Shamra'nın, İsraililerin Eski Ahid yorumlarıyla benzerlikleri taşıdığı, gözler önüne serilmiştir. (Oesterly W.O. 1930:103)

Günümüze kadar gelen bu kazı çalışmaları sonrasında, eski zamanlarda Ugarit olarak bilinen görkemli bir kentin açığa çıkarılması sağlanmıştır. (Pitchard J.B. 1950:55) Bu dönemin başlamasından çok kısa bir süre önce, Tunç devri sırasında, M.Ö.1550 ile 1200 yılları arasında, İsraililer Kenan diyarına yerleşmişler ve burada köklü bir kültürle karşı karşıya kalmışlardır. Bir liman şehri olan Ugarit, son derece verimli tarımsal sahalarla çevrili olup, deniz ticareti yapan çok varlık sahibi sakinleri de bulunmaktadır. (Paton L.B. 1910:33) Ugarit kentinin sakinleri, Kenan diyarındaki Filistinliler olup, dinleri de bir çeşit Kenan dini olan Baalizmden başka bir şey değildi.

Ugarit tacındaki kıymetli mücevherler; kralının oturduğu görkemli saraylar; bu ülkenin yarattığı uygarlık ölçüsünde sakinlerinin refaha sahip bulunduğunu kanıtlar niteliktedir. (Pitchard J.B. 1950:59) Ugarit kenti kazıları sayesinde ulaşılan tabletler, Kenan diyarının diniyle ilgili en gerçekçi ve en temel belgeler niteliğini taşımaktadır. Ulaşılan saray belgeleri, ilâhları Baal'in maceraları ve başarıları hakkında çok ayrıntılı bilgileri içermektedir. (Paton L.B. 1910:35)

Bu saray belgelerine ilâveten ayrıca kentin çeşitli yörelerinde ulaşılan tabletlerde; Baalci dünyanın bakış açısının ve Baallere tapınan sakinlerinin yaşama biçimlerinin ayrıntısıyla bilinmesi, mümkün olmuştur. Ugarit tabletlerinden edinilen Baal hakkındaki bulgular ile İsraililerin kültürel kayıt belgesi halinde de yorumlanan Eski Ahid arasında yapılan bir kıyaslama sonrasında; Baalizm ile Yahveizm arasında köklü bir farklılığın bulunduğu, Kenan diyarında bu iki dinden birinin diğerine galip gelmesinin tamamıyla inanılan ilâhın kudretini açığa çıkartmasına bağlı kaldığı, anlaşılmaktadır. (Finkelstein L. 1960:51)

Baalizm ile Yahveizm arasındaki köklü ayrılığın ve hatta zıtlığın nedenleri, yedi temel özelliğe toplanabilir. (Albraid W.F. 1968:88) Her iki dinin taraflarının, ilâhı arayış şekilleri; ilâhi gücün, bir Tanrı mı toplandığı yoksa birkaç ilâhi varlık arasında mı dağıtılmış olduğu; bu ilâhi gücün, evreni nasıl kurmuş olduğu; kitapla ilgili edebi ve törensel yanının, nasıl oluşturulmuş bulunduğu; mevcut yaşanan dünya düzenini, nasıl kurduğu; bu dünya düzenini işler bir halde tutabilmek için, hangi dinamikleri içerdiği ve nihayet, kurulmak istenilen bu dünya düzeni kapsamında inananlarının birbirleriyle uyumlu olmalarını sağlamak için, neleri şart koşmuş olduğu gibi konular üzerinde odaklaşmaktadır. Bu yedi temel bakış açısından, Baalizm ile Yahveizm birbirleriyle kıyaslandığında, gerçekten de, her iki dinin birbirine taban tabana zıt olduğu sonucu, derhal benimsenilir bir görüş haline gelmektedir. (Pitchard J.B. 1950:81)

Yahveizm, kitaba dayanan bir dindir ve sadece tek Tanrı olarak Yahve'ye tapınma üzerine kuruludur. *"Yahudilikte Tanrı birdir, yaratılmamıştır, özü-sonu yoktur, yücedir, her şeyi bilendir, bütün varlıkların Rabbidir. Âlemlerin yaratıcısı ve sahibi de O'dur. On emre göre Tanrının adını boş yere ağzına almayan Yahudiler, Haşem ve Rab anlamında Adonay'ı kullanmaktadır. Varlığına ve birliğine inanılan Tanrı, görülemezdir, resim ve heykeli yapılamayandır. Bununla beraber ona yorulmak, güreşmek, dinlenmek gibi insani nitelikler atfedilmektedir. Tanrı'nın en sevgili milleti de Yahudi milletidir. Tanrı, onları seçmiş ve onlarla Sina'da ahitleşmiştir. Bu ahitleşme, Hz. Musa'nın şahsında İsrailoğulları ile olmuştur. Tanrı'nın birliği Tevrat'ta şöyle ifade edilmektedir : "Dinle ey İsrail, Tanrınız Rab, bir Tanrıdır. Bu Tanrı, kendisinden başka bir tanrıya ibadeti yasaklayan, sadece kendisine ibadet edilmesini isteyen kiskanç ve aynı zamanda da haksızlık etmeyen, sadık ve doğru bir Tanrıdır. Yahudilikte: Tanrı oğulları, göklerin*

ordusu, Tanrının danışmanı, savaşçılar, mukaddesler, mesajcılar, ruhlar, gözcüler, gökte oturanlar gibi melek terimine paralel bazı tanımlar yer almaktadır. Belli bir dönemden sonra Yahudilerin inanç dünyasında değişim olmuş ve bazı güçler reddedilmiştir. Reddedilen güçler arasında melek de vardır. Bu da İşaya Kitabı'nda yer alan "Rab, benim benden başkası yoktur, benden başka Allah yoktur" (İşaya 45:5) ifadesine bağlanmaktadır. Bu ifade üzerine şerubim ve serapim şekli altında var olan bazı güçler yok olmuştur. Yahudi Kutsal Kitabı'nda, Daniel Kitabına kadar, Ahret İnanıcı hakkında açık ifadelere pek rastlanmamaktadır. Yahudiler, bedeninin toprak olacağını ancak ruhun yaşamaya devam edeceğine inanır. Buna göre, dünyada yaşanan hayat, bir sonraki yaşam için yapılan hazırlıktır. Tanrı, insanları aydınlatmak için, Nebiler görevlendirmiştir. Peygamberlere iman, Yahudilerin son peygamber olarak kabul ettiği Malaki ile sınırlıdır ve bir daha peygamber gelmeyecektir. Peygamber, vahye aracılık etme, kendilerine emanet edileni olduğu gibi nakletme, Tanrının öğretilerini/sözlerini insanlara doğru olarak iletme ile görevli aracıdır." (Küçük A., Tümer G., Küçük M.A., 2009: 298-301)

İlâhi İlhamın Konumu

Her iki dinin doğası irdelenmek istendiğinde, ister istemez, inananları ilâhi ilhama nasıl erişmektedir gibi bir soruyla karşılaşmaktadır. (Hooke S.H. 1938:104) Kenan diyarının eski inanç biçimi, Baalizmde ilâhi ilhama ulaşma yolu, doğadaki güçlerin ve fenomenlerin farkına varılması sayesinde sezinlendiği için, yanıtı kolaylıkla bulunabilmektedir. Baalizmdeki ilâhların isimleri de, araştırmacıları kolaylıkla bu sonuca götürmektedir. (Finkelstein L. 1960:72) Kullanılan, Mot; bulutların sürücüsü, Baal; en yüce ilâh olarak Bull Ell. Bull Ell ilâhi, doğal bir fenomenin yapısında var olan gücün kişiselleştirilmiş bir imgelemi olduğundan; tüm doğal fenomenler, bu ilâhın gücünü açığa çıkartan ilâhilik özelliğini kanıtlar bir nitelik taşımaktadır.

Gerçekten de Yahveizm ile Baalizm arasındaki en çarpıcı farklılık; genel olarak eski Yakın Doğu dinlerinde olduğu gibi, Yahveizmin ilâhi ilhamın açığa çıkartılması üzerine kurulu olduğu halde; Baalizmin ise, doğanın fenomenleri içinde kendilerini gösteren ilâhlara dayanmış olmasıdır Hâlbuki Baalizmin tam tersine Yahve, esas olarak kendisini tarihte açığa çıkartmış olan bir ilâhtır. (Oesterly W.O. 1930:62) Özellikle de Eski Ahid, İsraililerin Tanrıya yönelik davranışları ile Tanrı iradesi arasında çok sıkı bir bağ kurmuş, bu sebep-sonuç ilişkisi içinde yasaya uygun olmayan veya Yahve'nin buyruğuna ters düşen fiillerin cezalandırılacağına inanılmıştır. (Hooke S.H. 1938:107)

Elbette ki günümüzün modern bilimsel yaklaşımları, insan davranışlarının doğaüstü tesirlerini tümüyle reddetmekte; deprem, sel vs. gibi afetlerin olduğu

kadar toplum içinde yayılan salgın hastalıkların nedenini yine aynı olgunun yapısında aramaktadır. (Albraight W.F. 1968:92) Ancak Eski Ahid'in içerdiği tarihsel düşünce; İsraililerin Yasasıyla kıyaslanılan olumlu ya da olumsuz yargıdaki davranışları ile Yahve'nin ödüllendirici ya da cezalandırıcı iradesinin açıklanılması üzerine kuruludur. (Finkelstein L. 1960:76)

Nitekim , *"Tanrının önünde durdular. Yeşu, bütün kavme dedi: İsrail'in Tanrısı Rab böyle diyor, Musa ile Harun'u gönderdim, Mısırın ortasında yaptığım şeylerle onu vurdum, sonra sizi çıkardım. Atalarınızı Mısırdan çıkardım, denize geldiniz, Mısırlılar Kızıl Denize kadar cenk arabalarıyla ve atlılarıyla atalarınızın ardından kovaladılar. Onlar Rabbe feryad edince, Mısırlılar ile sizin aranızda karanlık koydu, onların üzerine denizi getirdi ve onları örttü. Mısırdaki yaptığım şeyleri gözleriniz gördü. Sizi Erden ötesinde oturan Amoriler diyarına getirdim, sizinle cenk ettiler, onları elinize verdim, onların memleketini mülk olarak aldınız ve önünüzde onları helâk ettim. Yeşu dedi, Öyleyse şimdi aranızda olan yabancı ilâhları atın, yüreğinizi İsrail'in Tanrısı Rabba meylettirin. Kavim, Yeşu'ya, Tanrımız Rabbe kulluk edeceğiz ve onun sözünü dinleyeceğiz dedi."* (Kutsal Kitap, 2004; Yeşu 24:1-18) ifadesi, Yehova'nın İsrail tarihinde açığa çıkartmış olduğu kudretinin ayrıntılarını özetlemektedir. (Kadushiss M., 1956:49)

İsraililerin Yahve ile birlikte başlayan tarihleri, İbrahim'in Kenan diyarına göç etmesiyle başlamakta ve vaat edilmiş topraklara yerleşmesiyle de bitmektedir. İsraililerin tarihi, bireysel davranışları ile ilâhi irade arasında kurulmuş olan bir sebep-sonuç bağlantısına dayanmış olduğundan; Yahve, bu tarihsel ilerlemenin her anında hükmedici ve yargılayıcı olarak, nedensel hâkimiyetini sürdürmektedir. (Albraight W.F. 1968:94) Özellikle de, *'ataınız İbrahimi ırmağın öte tarafından aldım'* , *'Musa ile Harun'u gönderdim'* , *'atalarınızı Mısırdan çıkardım'* , *'onları elinize verdim ve onların memleketini mülk olarak aldınız, önünüzden onları helâk ettim'* (Kutsal Kitap, 2004; Yeşu 24:2) şeklindeki ifadeler, Yehova'nın İsrail tarihindeki etkin rolünü açıklayan çarpıcı ayrıntılardır.

Mısır'dan çıkış üzerine odaklanmış olan bu gibi olaylar, İsrail'in bir ulus haline gelme sürecindeki doğum öyküleridir. (Paton L.B. 1910:67) Yahve'nin bir ulus yaratması ve kendisine kesin olarak bağımlı kılması hakkındaki Eski Ahid'deki bu öyküler, aslında, İsraililerin kültürel yaşamları üzerinde biçimlendirici bir tesirde bulunmuştur. (Finkelstein L. 1960:82) Biçimlendirici etki yapan bu gibi öykümsek olaylar; İsraililerin yaşama tarzlarında, ulus haline gelmelerini sağlayan gelenekleri dinmelerine yol açmış, kurumsal bir yapılanmaya yöneltmiştir. (Oesterly W.O. 1930:65) Böylece biçimlendirici olaylar, öyküsel bir halde nesillere anlatılmış olsa dahi, İsraililerin bir ulus olmalarına yol açan kültürel yapının esas doğasını, anlamını ve gücünü içermiştir.

Yeşu'nun, "eğer Rabbe kulluk etmek gözünüzde kötü ise, atalarımızın kulluk ettikleri ırmak ötesindeki ilâhlara mı yahut memleketlerinde oturduğunuz Amorilerin ilâhlarına mı, kime kulluk edeceğinizi bu gün seçin" (Kutsal Kitap, 2004; Yeşu 24:15) sorusu, Yahve'nin kendisini diğer bütün ilâhlardan farklı tuttuğunun bir kanıtı olduğu kadar, İsrail halkına geçmişini anımsatarak karşılaştıkları asırları kapsayan zorluk ve esaret günlerinde Yahve'nin gücünün kendileriyle beraber olduğunu bildirme maksadını da taşımaktadır. (Albraight W.F. 1968:97)

Yahve'nin gizli gücünün, İsrailileri zor günlerinde kurtarıcılık sonucuyla açığa çıkmasını sağlayan bu biçimlendirici olaylar, aslında, Yahve'nin diğer işlerinin kanıtı olarak da değerlendirilmiştir. (Finkelstein L. 1960:84) Böylece, yaratılışla, insan neslinin dünyaya inışıyle, Nuh tufanı ile ilgili çok önceden olduğu bildirilen olaylar, biçimlendirici bir içeriğe kavuşmuşlardır. Davud'un yıldızının parladığı ve Süleyman'ın hükümlerinin etkinliği dönemleri, monarşinin kurulması, tapınağın tamamlanması, İsrail'in ve Yehuda'nın işgal edilmesi; İsrailileri uyaran ve yasaya uymalarına yönelten biçimlendirici olayların birer sonuçları olarak ayrıntısıyla kültürel dokuya işlenmiş ve yalın olarak nesillere aktarılmıştır. (Kadushiss M., 1956 ; 52)

Biçimlendirici olayların, uzun bir zaman dilimi içinde olsa da birbiri peşi sıra izlenmiş olması, İsrailinin Yahvesiyle kurmuş olduğu bu sebep-sonuç ilişkisinin birer tarihsel ders olarak nesillere aktarılması; bunların her birinin şüphe götürmez bir şekilde Yahve'nin işi olduğunu vurgulamakla birlikte, Yahveden başka hiç bir kimsenin bunlara gücü yetmediğini açıklıkla inananlarına bildirme maksadını da taşımaktadır. (Finkelstein L. 1960; 92) Eski Ahid'in Tanrı'nın gücünü bildirerek Ona inanmalarını sağladığı bu işlevi, birbiri peşi sıra gelen nebilinin mesajlarıyla gerçekleştirmiştir.

Tanrının resulleri, İsraililerin ulus olma sürecinin gerektirdiği çok uzunca bir süre içinde ortaya çıkan nebilere olduğu gibi; bazen Sodom ve Gomorra üzerine kükürt ve ateş yağdırmadan önce, Tanrının burayı harap edeceğini Lut'a ve İbrahim'e önceden bildiren melekleri de bulunmaktaydı. (Kadushiss M., 1956 ; 54) "İki melek akşamleyin Sodom'a vardılar. Lut kentin kapısında oturuyordu. Lut, erkenden kalkıp yolunuza devam edersiniz dedi. Melekler, olmaz, dediler. Adamlardan biri, Lut'a, kaç canını kurtar, arkana bakma, dedi. Ancak Lut'un peşi sıra gelen karısı dönüp geriye bakınca, tuz kesildi." (Kutsal Kitap, 2004; Tekvin 19: 1-29)

Gerçekte, İsrail nebilere, kendilerini çok ender olarak "Tanrının habercisi" işlevinde tanıtmışlar; bunun yerine, belirli bir görevi yerine getirmekle gönderilmiş "Tanrının hizmetkârları" (Albraight W.F. 1968; 103) olduklarını bildirmişlerdir.

“Bana Rabbin şu sözü geldi: Ana karnında sana şekil vermeden önce seni tanıdım, sen doğmadan önce seni takdis ettim, seni milletlere peygamber ettim. Ben de dedim: Ah, ya Rab Yehova! İşte, ben söz söylemek bilmiyorum, çünkü çocuğum. Rab bana dedi: Ben çocuğum deme, çünkü kime seni gönderirsem gideceksin, sana emrettiğim her şeyi söyleyeceksin. Onların yüzünden korkma, çünkü seni kurtarmak için ben seninle beraberim.

Ve Rab bana elini uzattı, ağzıma dokundu, Rab bana dedi: İşte sözlerimi senin ağzına koydum, bak, bu gün milletler üzerine ve ülkeler üzerine, kökünden sökmek ve yıkmak için, helâk etmek ve yok etmek için, bina etmek ve dikmek için seni koydum. Bana Rabbin sözü, Yeremya, sen ne görüyorsun diye geldi. Ben, bir badem dalı görüyorum dedim. Rab, bana, iyi gördün, çünkü ben sözümün üzerinde, onu yapmak için uyanık bekliyorum.

Bütün kötülüklerinden ötürü onlara karşı olan hükümlerimi söyleyeceğim, çünkü beni bıraktılar, başka ilâhlara buhur yaktılar, kendi ellerinin işine tapındılar. Ve sen belini kuşat da kalk, sana emredeceğim her şeyi onlara söyle; onlardan yılma, yoksa seni onların önünde ben yıldırım. İşte, bütün diyara karşı, Yehuda krallarına karşı, kâhinlerine karşı ve ülke kavimlerine karşı, bu gün seni duvarlı bir şehir, demir bir bilek ve tunç bir duvar ettim. Seninle cenk edecekler, fakat sana güçleri asla yetmeyecek; çünkü seni kurtarmak için, ben seninle beraberim, Rab diyor.

Yahve Yeremya'ya şöyle seslendi, bütün insanlığın Tanrısı Rab Benim, var mı yapamayacağım bir şey, bu yüzden Rab diyor ki, bu kenti Kıldaniler ile Babil kralının eline vermek üzereyim, onu ele geçirsin. Kenti de damlarında Baal'ın onuruna buhur yakıp başka ilahlara dökmelik sunular sunarak beni öfkeliendirdikleri evleri de yakacaklar.” (Kutsal Kitap, 2004 ; Yeremya 1 : 4-15 , 32 : 27-30)

Bu ifadelerle, Yeremya, kendi görevinin bilincine varmış, gelecekteki bütün olayların aslında Tanrı iradesine göre şekillenmesine kesinlikle inanmış olan, bir nebi örneğidir. (Finkelstein L. 1960; 93) Yahve, sözünü önceden söylemekte ve sonra da gerçekleşen olaylar olarak bunları gerçek kılmaktadır. Yahve'nin nebisi ise, sözün söylenmesi ile gerçek kılınması arasında kalarak, bir ölçüde kendi görevinin delillerini de sunmuş olmaktadır. (Kadushiss M., 1956 ; 57)

Yehova'nın bu şekilde gücünü ve varlığını açığa çıkartarak İsrail oğullarına nasihatte bulunması, Baalizmle olan farklılığının da bir yönünü ortaya koymaktadır. Zira İsrail dini, kendilerini bir ulus haline getirme zinciri içinde Tanrı gücünün açıkça fark edilmesi gerçeği üzerine konuşlandırılmıştır. Oysa Baalizm, doğrudan insan deneyiminin ötesinde ilâhların gücüyle gerçekleştiğine inanılan biçimlendirici olaylar üzerine konuşlandırılmıştır. (Oesterly W.O. 1930; 71) Ancak, Yahveizm ile

Baalizm arasında kesin zıtlıkların olduğunu belirtmek, aralarında hiç bir ortak yanlarının bulunmadığını öne sürmek de değildir. Baal destanları tanıtlaması da, İsraililerin kendi kaynaklarından edinilen bulgulara göre; Kenan diyarındaki bu uluslar da, ilâhlarının olayların akışını değiştirmek maksadını güderek kişilerin işlerine doğrudan müdahale etmekte olduğuna inanmaktaydılar. (Finkelstein L. 1960; 95)

“Kaçın, canınızı kurtarın ve çöldeki ilgin ağacı gibi olun. Çünkü kendiişlerine ve hazinelerine güvendiğin için sen de alınacaksın. Kemoş kendi kâhinleri ve reisleriyle beraber sürgüne çıkacak. Rabbin söylediği gibi, helâk edici her şehrin üzerine gelecek ve hiç bir şehir kurtulmayacak, vadi yok olacak ve ova harap olacak. Moaba kanat verin de uçup gitsin; onun şehirleri de virane olacak, onlarda oturan kalmayacak.

Rabbin işini gevşeklikle yapan lânetli olsun; kılıcını kandan alıkoyan lânetli olsun. İsrail evi güvendikleri Beytelden nasıl utandırsa, Moab da Kemoşdan öyle utanacak. Bundan dolayı Moab için yüreğim ney gibi inliyor, Kirheres erleri için yüreğim ney gibi inliyor, bundan dolayı arttırdığı malı yok oldu. Vay sana ey Moab! Kemoşun kavmi yok oldu; çünkü oğulların sürgün olarak alındı ve kızların esirliğe götürüldü.” (Kutsal Kitap, 2004; Yeremya 48: 6-10,13,46)

• Bu ifadeyle, Moab kralı Mesha, ulusunun, İsrail kralı Omri'nin ellerinde bozguna uğramasının sebebini, Moab diyarının Baal'i olan Kemoş'a bağlamaktadır.

Zira Kemoş da tıpkı Yahve gibi, ordularının komutanına emirler vermekte olduğu, sonradan yapılan kazılarla çıkarılan tabletlerle açıkça görülmüştür. (Finkelstein L. 1960; 99) *“Kemoş, benim önümde İsrail kralını sürüyordu. Savaşın her seferinde Kemoş'un emirleriyle karşılaşıyordum. Kemoş, bana, hep ileri demektedir.”* (Anet 5,11,19,30) ifadesi, Mesha'nın İsrail'e karşı giriştiği savaşı da anlattığı anıtta ortaya çıkmıştır. Ölü denizdeki eski bir krallık olan Moab'ın doğusundaki Dhiban'da bulunmuş olan bu anıt taş, Kemoş'un tıpkı Yahve gibi orduların komutanına emirler vermekte olduğunu tanıtlayan daha pek çok savaşları da anlatmaktadır. (Paton L.B. 1910; 81)

Baal ilâhlarının, tarihteki olaylara karışmış olduğunu tanıtlayan pek çok örneğe, kazılarla ulaşılan tabletlerde karşılaşılmıştır. (Kadushiss M., 1956 ; 71) Nitekim , Keren kralının destanında, ilâhlar ile insanlar arasındaki karşılıklı etkilenmelere rastlanılmıştır. Keren kralı, karısının ve oğlunun ölümüyle perişan olmuş bir halde El'i ziyarete gider, yazgısında uğradığı bu kötü günleri iyiye dönüştürmesi için yakarır. Keret, hastalığa düşünce, El, Shataget isimdeki bir ilâheyi kendisine yollar ve böylece durumuna müdahale eder. Keret'in hastalığı sırasında oğulları, babasının tahtını ele geçirmek için eyleme yeltenirler. (Oesterly W.O. 1930; 76)

Keret, ilâhlara dua ederek, hainin kafasının ezilmesini diler. Mısırlılara ait olan bir başka destanımsı öyküde de , Wen Amon M.Ö. 1100 yıllarında, ilâhi iradeyi bildiren peygambere özgü bir kehanete tanıklık etmiştir. (Kadushiss M., 1956 ; 74) Mısırlı Wan Amon, odun satın almak için Fenike'ye gider, ancak Byblos kentinde bir ay süreyle alıkonulur. Çünkü kralın uşaklarından biri , kehanette bulunarak , ilâhların bir yabancıyı Byblos'a getireceğini önceden bildirmiştir. Bu kehanet, Wen Amon'un ilâhi bir koruma altına girdiği ve güvenliğinin de garanti edildiği şeklinde bir kanının yerleşmesine neden olur.

Sonuçta denilebilir ki , Baalizm de , Eski Ahid'in özünü oluşturan , Yehova'nın tarihsel olayların oluşumuna doğrudan ve kesin bir şekilde müdahalede bulunduğu düşüncesini bütünüyle benimsemektedir. Baalizmin olduğu kadar , Yahveizmin de kabul görmesi ; gerek Yahve'nin ve gerekse de Baallerin , zor anlarında gücünü açığa çıkartmalarına ve sonuç sağlayıcı yargısını kanıtlanmasına bağlıdır. Nitekim , *"Gökler Tanrının izzetini beyan eder ; gök kubbesi ellerinin işini ilân eyler"* (Kutsal Kitap , 2004 ; Mezmurlar 19:1) gibisinden Eski Ahid'de yer alan pek çok ifade, Yehova'nın olaylar üzerindeki etkisini kanıtlar niteliktedir. (Kadushiss M. , 1956 ; 78)

Yehova ile Baal arasında geçen bu mücadele dikkatle irdelendiğinde , esas çekişme konusunun genel olarak dinler arasındaki farklılıklardan kaynaklandığı; olaylar üzerinde etkinlik kurma savaşı , bu iki dinin ilâhlarını karşı karşıya getirmiş olduğu ; özellikle de , Yahve'nin İsrail tarihinde açığa çıkartmış olduğu gücüyle biçimlendirici olaylarla bir kültürü yaratması, böyle bir çatışmayı zorunlu kılmıştır. (Finkelstein L. 1960 ; 113)

Ancak her iki dinin biçimlendirici olaylar üzerinde etkili olmada , Yahveizm Tanrının doğadaki açığa çıkışını benimsemiş olsaydı ve Baalizm de tarihteki ilâhi gücünü de öne sürerek etkinliği bir başka ilâha bırakmış olsaydı ; bu iki din arasındaki çatışma, belki de bu kadar şiddetli geçmeyecekti. (Kadushiss M. , 1956 ; 82) Farklı kültürleri yaratan biçimlendirici olaylar üzerindeki ilâhların etkinlik kurma mücadelesi , her iki dini birbirine zıt bir hale getirmiştir. Özellikle de , Yahve'nin kendinden başka bir ilâh tanımamış olması, evreni ve bu kâinattaki her şeyle birlikte insanı da yaratmış olduğunu açıkça bildirmesi, her iki dinin bir araya gelmesini olanaksız kılmıştır. (Finkelstein L. 1960 ; 114)

Yahve / Baal Çekişmesi

Tek Tanrıcılık ya da çok ilâhlılık arasında kalan böyle bir çatışma, ister istemez ilâhlar arasındaki bir mücadeleye de yol açmıştır. Kitabı Mukaddes'de bu çekişme , şöylece anlatılmaktadır; (Paton L.B. 1910 ; 92)

“İlyâ , bütün kavme yaklaşp,dedi : Ne vakte kadar iki tarafa toplayacaksınız? Eğer Yehova , Tanrı ise onun ardınca yürüyün ve eğer Baal ise onun ardınca yürüyün. Rabbin peygamberi olara ben, yalnız bir ben kaldım ; fakat Baalın peygamberleri dört yüz eli kişidirler. Bize iki boğa verilsin , kendileri için bir boğa seçsinler , onu parçalara ayırsınlar, odunların üzerine koysunlar,fakat ateş koymasınlar.

Ben de, öbür boğayı hazırlayacağım. Odunları üzerine koyacağım, ateş koymayacağım. Siz ilâhınızın ismini çağırın, ben de Yehova'nın ismini çağıracağım. Hangi Tanrı ateşle cevap verirse, Tanrı odur. Bütün kavim cevap verdi; bu söz iyidir, dedi.

İlyâ , Baalın rahiplerine dedi : Bir boğayı kendiniz için seçin ve önce onu hazırlayın , çünkü siz çokluksunuz; ilâhınızın ismini çağırın , fakat ateş koymayın. Kendilerine verilen boğayı hazırladılar ve sabahtan öğleye kadar , 'Ey Baal,bize cevap ver' diye Baalın ismini çağırdılar. Fakat ses yoktu , cevap veren yoktu. Yaptıkları mezbahanın etrafında sıçraştılar.

Öğleyin İlyâ onlarla eğlenip dedi : 'Yüksek sesle çağırın , çünkü o bir ilâhtır , ya dalgındır yahut helâdadır, ya yolculuk ediyor, belki de uykudadır da uyandırmak gerek 'Yüksek sesle bağırdılar , usullerine göre üzerlerinden kan akıncaya kadar kılıçlarla ve kargılarıyla kendilerini yaraladılar. Öğle vakti geçince , akşam takdimesi arz olunduğu vakte kadar rahiplik ettiler ; fakat ses yok , cevap veren yok,kulak asan da yoktu.

İlyâ , bütün kavme 'yanıma yaklaşın' dedi. Bütün kavim, onun yanına yaklaştılar. Rabbin yıkık mezbahını onardı. 'Senin adın İsrail olacak' diye kendisine Rabbin sözü gelmiş olan Yakub'un oğulları sıptlarının sayısına göre, İlyâ on iki taş aldı. O taşlarla Rabbin ismine mezbah yaptı. Mezbahın çevresine iki ölçek tohum alacak kadar bir hendek yaptı. Odunları dizdi, boğayı parçalayıp kesti , odunların üzerine koydu. Su ile dört küp doldurun, yakılan takdimenin üzerine ve odunların üzerine dökün. Su mezbahın çevresine aktı, hendeği de doldurdu.

Akşam takdimesi arz olunacağı zaman, peygamber İlyâ yaklaştı, 'Ey İbrahimin, İshakın ve İsrailin Tanrısı Rab, bu gün bilinsin ki, İsrailde sen Tanrısın ve ben senin kulunum. Bütün bu şeyleri senin sözünle yaptım. Bana cevap ver, ya Rab, bana cevap ver, bu kavim bilsinler ki, ya Rab sen Tanrısın ve onların yüreğini sen geri çevirdin.

Rabbin ateşi düştü , yakılan takdimeyi, odunları, taşları ve toprağı yiyip bitirdi, hendekte olan suyu yaladı. Bütün kavim gördü, yüz üstü düştüler, dediler: 'Yehova Tanrıdır,Yehova Tanrıdır'. İlyâ onlara dedi: Baalın peygamberlerini tutun, onlardan kimse kaçıp kurtulmasın. Onları tuttular, İlyâ onları Kişon vadisine indirdi ve onları orda boğazladı.” (Kutsal Kitap , 2004 ; I.Krallar 18:21-40)

Yahveizm ile Baalizm arasında geçen mücadele , yalnızca dinlerin ilgi alanlarının farklılığından kaynaklanmamakta; fakat esas olarak, ilâhî gücün tek bir Tanrıda mı toplanmış olduğunun yoksa çeşitli ilâhlar arasında mı dağıtılmış bulunduğu belirlenmesi üzerinde odaklaşmaktadır. (Kadushiss M. , 1956 ; 103) İnsan varlığının sürdürülmesi için en uygun ortamı sağlayan doğal dünya , kendi içinde çok çeşitli türden fenomenleri bir araya getirmekle kalmamış , aynı zamanda da birini diğerinin karşısına çıkararak sonu gelmeyen bir mücadele içine atmıştır.

Böyle olunca da , bu farklı fenomenlerden biri için yararlı olan kayırma, diğerleri için tehlikeli ve yıkıcı bir sonuç doğurmaktadır. Doğadaki fenomenlerin çok çeşitliliği ve birbirleriyle asla uzlaşamaz olan zıtlığı , onları bir varlık veya yokluk mücadelesi içine sürüklediği gibi , bunlar üzerinde yer aldığına inanılan ilâhların varlığına bağlanan bazı algılamalara da yol açmıştır. (Finkelstein L. 1960 ; 118)*

Artık dünyadaki bu fenomenlerin gerisinde bazı üstün güçler aranıyor, sayısı giderek arttırılan bu ilâhların birbirleriyle olan ilişkilerindeki karmaşıklığa da bir düzen getirilmek isteniyordu. Her bir ilâhın , diğerine göre farklı bir fenomen üzerinde etkili veya belirleyici olduğuna inanılmaya başlanınca ; örneğin Kenan diyarındaki Baalizmde olduğu gibi , doğadaki ilâhî gücün açığa çıkmasına odaklanmış olmasının sonucu çok ilâhlılık kaçınılmaz bir hal alıyordu. (Kadushiss M. , 1956 ; 106) Her biri doğadaki fenomenlerden biri üzerinde etkili olan gücü ifade etmek üzere cisimlendirilmiş farklı ilâhların tümüne birden inanma gibi bir eğilim Kenan diyarındaki Sami uluslarına hâkim olunca, bütün bu ilâhlara birden tapınan ve içinde bulundurululan tapınakların da açılmasına neden olunmuştur. (Paton L.B. 1910 ; 95)

Oysa Yahveizmin tarihsel doğası , çok ilâhlılığı kesinlikle reddetmektedir. İsrail , bir ulus olarak dinsel kültürünü oluştururken, yalnızca tek bir Tanrıya bağlanma zorunluluğunu da beraberinde getirmiştir. (Finkelstein L. 1960 ; 119) Özellikle de , yalnızca tek bir Tanrı'ya inanma zorunluluğu, aşağıdaki ifadelerle açıklanmıştır. Zira , Mısır'daki o esaret ve kölelik halinden kurtuluş , yalnızca ve yalnızca Yahve'nin iradesi sayesinde gerçekleşmiştir , o mucizevî günlerde bir başka ilâhın rolü olmamıştır. (Kadushiss M. , 1956 ; 104)

“Seni Mısır diyarından, esirlik evinden çıkaran Tanrın Yehova benim. İsrail çocukken onu sevdim, oğlumu Mısırdan çağırdım. Peygamberler ne kadar onları çağırdılarsa , onlardan o kadar uzağa gittiler. Baallara kurban kestiler ve

* Kuran-ı Kerim'de bu konu şu şekilde ifade edilmektedir : “(İlyas) milletine: (Allah'a karşı gelmekten) sakınmaz mısınız? Yaratıcıların en iyisini bırakıp da Ba'l'e mi taparsınız? demişti. Sizin de Rabbiniz, sizden önce gelen atalarınızın da Rabbi olan Allah'ı?” (Saffat suresi 124-126).

oyma ilahlara buhur yaktilar. Kavmim benden döneklik etmeğe meyyaldir, Yüce Olana çağrılıyorlarsa da kimse onu yükseltmiyor. Mısır diyarından bir kuş gibi , Aşur diyarından bir güvercin gibi titreyerek gelecekler.” (Kutsal Kitap , 2004 ; Çıkış 20 : 2 , Tesniye 5 : 6 , Hoşea 11 : 1-2, 7)

Sadece Yahve'nin iradesiyle ve gücünü İsraililere açıkça sergilemesiyle Mısır'dan çıkışın gerçekleşmiş olmasına rağmen; İsrail'in ilk yıllarında , diğer ilâhların varlığı veya gücü bir anda ret edilmemiş, yerleşen kültlerinden de hemen vazgeçilmemiştir. Kutsal metinlerde Yahve'den başka ilâh olmadığı ve İsrail içinde de asla hoş görülmeceği açıklıkla bildirilmiş olmasına rağmen , halk yine Baal tapınmalarına ve ağaçlıklar altındaki Aşera'nın cinsel ayinlerine katılmaktan asla vazgeçmemiştir. (Zion B.B. 1951 ; 6)**

Nitekim Mısır'dan çıkışla birlikte indiğine inanılan on emrin ilk ikisi “*Karşımda başka ilâhların olmayacaktır, kendin için suret yapmayacaksın, onlara eğilmeyeceksin ve ibadet etmeyeceksin*” (Kutsal Kitap, 2004; Çıkış 20: 3-5) ifadesiyle, çok ilâhlılığa karşı kesin ret tavrın alınmasını zorunlu kılmıştır. Özellikle de , ‘*hiç bir suret yapmayacaksın*’ ifadesiyle Kenan diyarındaki tüm ilâhların ve bu suretlere ibadet tarzını içeren cinsel törenlerinin reddedilmesi kaçınılmaz olmuştur. (Kadushiss M., 1956; 116)

Artık, “*onların mezbahlarını yıkacaksınız, dikili taşlarını parçalayacaksınız, Aşerlerini keseceksiniz. Çünkü başka ilâha secde kılmayacaksın, çünkü ismi kaskañ olan Rab kaskañ bir Tanrıdır. Diyarda oturanlarla ahdetmeyesin, onların ilâhlarına bağı kalarak zina etmesinler, onların ilâhlarına kurban kesmesinler, biri seni davet ettiğinde onun kurbanından yemeyesin, onların kızlarından oğullarına almayasın, onların kızları kendi ilâhlarına bağı kalıp zina etmekle, senin oğullarını kendi ilâhlarına bağı kalarak senin oğullarına zina ettirmesinler. Kendin için, dökme ilâhlar yapmayacaksın.”* (Kutsal Kitap, 2004; Çıkış 34: 13-17)

Kenan diyarının ilâhları, yeryüzünün, göğün ve denizlerin doğal güçleri olarak sunulmakta olduğundan, ilahlarla tasvir edilmekteydi. Oysa , “*Rab şöyle diyor: Milletlerin yolunu öğrenmeyin, gök alâmetlerinden yılmayın, çünkü onlardan milletler yılar. Çünkü kavimlerin âdetleri boş şeydir, çünkü ağacı ormandan keserler, balta ile üstat ellerinin işidir. Gümüşle ve altınla onu süslerler; çivilerle ve çekiçlerle onu pekiştirirler de yerinden kumıldamaz. Tornacı işi, hurma ağacı*

** “M.Ö. 935’de Hz. Süleyman’ın vefatından sonra ilke Kuzey ve Güney’e ayrıldı. Kuzey’in kralı Yerobeam’dan sonra Omri kralı oldu (M.Ö. 878-871). Onun yerine oğlu Ahap geçti. Ahap, Fenike prenslerinden İzabel ile evliydi. Hükümdarlığı sırasında (M.Ö. 871-852) karısının da etkisiyle putperest Baal kültürünü hâkim kılmaya çalıştı. Hz. İlyas, Baal putuna karşı halkını korumaya çalıştı.” Ayrıntı için E.Sarıoğlu, 2000, syf 234.

gibidirler, söz söylemezler, onları taşımak gerektir; çünkü yürüyemezler. Onlardan korkmayın, çünkü kötülük edemezler, onlarda iyilik etmek de yoktur. Senin gibisi yoktur ya Rab.” (Kutsal Kitap, 2004; Leviller 20: 22-24)

SONUÇ

Doğadaki fenomenlerin çok çeşitliliği ve birbirleriyle asla uzlaşamaz olan zıtlığı, onları bir varlık veya yokluk mücadelesi içine sürüklediği gibi, bunlar üzerinde yer aldığına inanılan ilâhların varlığına bağlanılan bazı algılamalara da yol açmıştır. Artık dünyadaki bu fenomenlerin gerisinde bazı üstün güçler aranıyor, sayısı giderek arttırılan bu ilâhların birbirleriyle olan ilişkilerindeki karmaşıklığa da bir düzen getirilmek isteniyordu.

Her bir ilâhın, diğerine göre farklı bir fenomen üzerinde etkili veya belirleyici olduğuna inanılmaya başlanınca; örneğin Kenan diyarındaki Baalizmde olduğu gibi, doğadaki ilâhi gücün açığa çıkmasına odaklanmış olmasının sonucu çok ilâhlılık kaçınılmaz bir hal alıyordu. Her biri doğadaki fenomenlerden biri üzerinde etkili olan gücü ifade etmek üzere cisimlendirilmiş farklı ilâhların tümüne birden inanma gibi bir eğilim Kenan diyarındaki Sami uluslarına hâkim olunca, bütün bu ilâhlara birden tapınılan ve içinde bulundurulan tapınakların da açılmasına neden olmuştur.

Yahve, İsraililerin Tanrısı olarak göklerin ilâhi konumundayken; Baal ise, karaların ve özellikle de toprağın bereketi üzerinde etkili olan yeryüzünün ilâhi durumundaydı. Ancak, Kenan diyarının kültürünü belirleyen ve Baal tapınmasından da daha önce ortaya çıkmış olan bu kült biçimi; yerleşik kent yaşamına geçişle ve toprak asilzadeliğinin ortaya çıkışıyla çok yakından ilgiliydi.

Yahveizmin tarihsel doğası, çok ilâhlılığı kesinlikle reddetmektedir. İsrail, bir ulus olarak dinsel kültürünü oluştururken, yalnızca tek bir Tanrıya bağlanma zorunluluğunu da beraberinde getirmiştir. Sadece Yahve'nin iradesiyle ve gücünü İsraililere açıkça sergilemesiyle Mısır'dan çıkışın gerçekleşmiş olmasına rağmen; İsrail'in ilk yıllarında, diğer ilâhların varlığı veya gücü bir anda ret edilmemiş, yerleşen kültürlerinden de hemen vazgeçilmemiştir. Kutsal metinlerde Yahve'den başka ilâh olmadığı ve İsrail içinde de asla hoş görülmeceği açıklıkla bildirilmiş olmasına rağmen, halk yine Baal tapınmalarına ve ağaçlıklar altındaki Aşera'nın dinsel ayinlerine katılmaktan asla vazgeçmemiştir.

Yalnızca Yahve'ye tapınması gerektiği ve Onun diğer ilâhlarla asla eş tutulmayıp onların tamamının terk edilmesinin zorunlu olduğu isteminin pekiştirilmesinin yanında, suret tasvirleri olmaksızın bir tapınma tarzını da beraberinde getirmiş olması; sadece Yahve'ye atfedilecek olan şekilsel betimlemeleri men etmekle kalmamış, fakat bununla birlikte, elleriyle yapılan tüm ilâh tasvirlerinin reddedilmesini de sağlamıştır.

KAYNAKÇA

- _____, (2002). Kuran-ı Kerim ve Yüce Meali, Pamuk Yayıncılık, İstanbul.
- _____, (2004). Kitabı Mukaddes Eski ve Yeni Ahit Şirketi, İstanbul.
- Albright, W. F., (1968). **Yahweh and the Gods of Canaan: A Historical Analysis of Two Contrasting Faiths**, New York.
- Finkelstein, L., (1960). **The Jews: Their History, Culture and Religion**, Vol.1, New York.
- Hooke, S. H., (1938). **The Origins of Semitic Ritual**, New York.
- Kadushiss, M., (1956). **The Rabbinic Mind**, New York.
- Küçük, A., Tümer, G. ve Küçük, M. A., (2009). **Dinler Tarihi**, Ankara.
- Oesterley, W. O., (1930). **Hebrew Religion: It's Origin and Development**, London.
- Paton, L. B., (1910). **The Early Religion of Israel**, Boston.
- Pritchard, J. B., (1950). **Ancient Near Eastern Texts Relating to the Old Testament**, New York.
- Sarıkcıoğlu, E., (2000). **Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi**, Isparta.
- Zion, B. B., (1951). **The Wisdom of Talmud: A Thousands Years of Jewish Thought**, New York.